

АНОТАЦІЯ

Піщев Д. О. Теоретико-методологічні аспекти проєктування тематичних комплексів дозвілля. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування». – Одеська державна академія будівництва та архітектури МОН України, Одеса, 2023.

У **вступі** розкривається актуальність теми дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, дана оцінка стану її обробки, сформульована мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукові результати дослідження, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наведено кількість публікацій за темою дисертації.

Розділ I. **«Передумови виникнення тематичних комплексів дозвілля»**. Розділ присвячений дослідженню психологічних, соціальних та економічних передумов виникнення тематичних дозвільних комплексів. Наведений огляд сучасних світових тенденцій в проєктуванні тематичних комплексів дозвілля на основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду. Виявлені їх особливості, прийоми, які використовуються при створенні тематизованого простору. Наведені приклади найбільш відомих і знакових тематичних комплексів дозвілля.

Підрозділ 1.1 **«Аналіз науково-теоретичних досліджень»** містить аналіз літературних джерел. На підставі аналізу, узагальнення спеціальної літератури та науково-дослідних робіт виявлено, що питання виникнення комплексів дозвілля розглянуті в працях таких вчених, як: Панченко Т.Ф., Куцевич В.В., Лесик О.В., Праслова В.О., Кравченко І.Л., Жовква О.І., Крижановська Н.Я., Білоконь Ю.М., Брич М.Т., Березко О.В., Єжов Д.В., Поліщук А.А., Сторожук С.С., Супрунович Ю.О., Лубченко Ю.В., Крамаренко М.О., Кордунян О.П., Трегубов К.Ю., Дмитрік Н.О., Лубченко Ю.В., Лобов І.М., Устінова І.І., Копієвська О. Р., та інші. Дослідження виявили, що вивчені лише окремі аспекти, що стосуються архітектури

комплексів дозвілля та їх типології, при цьому, фундаментальних досліджень і рекомендацій з проектування та розробки тематичних комплексів дозвілля з урахуванням потреб всіх зацікавлених сторін на сучасному етапі не існує.

В результаті етимологічного аналізу запропоновано таке тлумачення поняття як тематичний комплекс дозвілля.

Тематичний комплекс дозвілля – це об'єкт, приміщення, будівля, група будівель і споруд, містечко, що об'єднане загальним композиційним задумом в єдину архітектурно-просторову систему, присвячене одній темі та за допомогою різноманітних прийомів розкриває цю тему для відвідувачів.

Проведений аналіз передумов виникнення тематичних дозвільних комплексів як факта на основі психологічних особливостей людини та суспільства за допомогою Піраміди Потреб Маслоу. За результатами аналізу - було запропоновано введення нового коефіцієнту для тематичних комплексів дозвілля, η - коефіцієнт корисності ТКД, розроблений механізм і формула його підрахунку та отриманий механізм аналізу території або тематичного комплексу дозвілля за допомогою таблиці корисності.

Підрозділ 1.2 **«Зарубіжний і вітчизняний досвід розвитку тематичних комплексів дозвілля»** містить аналіз світового досвіду проектування тематичних комплексів дозвілля, який показав різноманітність тем та причин виникнення, а також успадкування сучасних тематичних комплексів від історичних прообразів. Проведено аналіз побудованих тематичних комплексів дозвілля. Наявність тематичного комплексу дозвілля сприяє розвитку міста та регіону, містить у собі цілу інфраструктуру для прийому та обслуговування відвідувачів. Тематичний комплекс дозвілля це - відокремлений розважальний об'єкт, який створюють із комерційними цілями на основі популярної теми (з літератури, історії, кінематографа, музики тощо), яка слугує інструментом вибору та міфологізації простору, використовується в елементах дизайну середовища, символіці комплексу, атракціонах тощо. Аналіз дослідження показав, що тематику комплексу дозвілля можуть визначати місця, пов'язані з історичними подіями, природні

об'єкти та заповідники, будівлі та споруди, меморіальні пам'ятники, витвори архітектури та містобудування, оригінальні інженерні споруди, об'єкти, пов'язані з життям та діяльністю людей, технічні експонати, пам'ятки мистецтва, археологічні пам'ятки, народні обряди, звичаї, сучасні або майбутні здобутки та ін. Щоб об'єднати людей різного віку, передусім залучити доросле населення як організаторів короткої сімейної мандрівки, головна тема парку має не тільки розважальний, а й інформаційно-пізнавальний характер. Закономірність та можливість застосування цього методу, дозволяє отримати працюючий інструмент, який допоможе при проєктуванні тематичних комплексів дозвілля.

Підрозділ 1.3 «**Класифікація тематичних комплексів дозвілля**» містить аналіз існуючої типології тематичних комплексів дозвілля. Він був проведений двома методами:

1. Типологія тематичних комплексів дозвілля, що сформувалася історично.
2. Сучасна типологія тематичних комплексів дозвілля.

Проведено аналіз існуючих напрямків для тематичних комплексів дозвілля і проведено історичний аналіз їх утворення та еволюції за розглядаємий період часу. Часовий проміжок був взятий за історичними періодами взятими за теорією епох:

- Наші дні (Від створення Інтернету до наших днів, 1969 р. - Сьогодні);
- Новітній час (Від першої світової війни до Створення інтернету, 1914 р. - 1969 р.);
- Ранній новий час (Від відкриття Америки до Першої світової війни, 1492 р. - 1914 р.);
- Середньовіччя (Від Руйнування Риму до Відкриття Америки, 476 р. - 1492 р.);
- Античність (Від Створення Полісу до Руйнування Риму Галами, 800 р. до н.е. - 476 р. н.е.);

- Стародавні часи (Від створення пірамід Гізи до Створення Полісу, 2600 р. до н.е. - 800 р. до н.е.);
- Доісторичний період (від давніх часів до року створення Пірамід Гізи, як першого Тематичного Комплексу Дозвілля, 2600 рік до н.е.).

Наведені приклади історичних ТКД різних тем у різні епохи та нанесені на схему для зручності сприйняття. За результатами дослідження були виявлені теми, що повністю сформувалися за історію свого існування і повністю відповідають запитам суспільства і ті, що знаходяться на етапі формування або трансформації і можна очікувати їх зміну у майбутньому.

Проведений аналіз сучасної типології ТКД. За результатами аналізу було з'ясовано, що сучасні тематичні комплекси дозвілля розділяють на 11 напрямків, кожен з яких поділяється ще на підпункти. Проте навіть враховуючи таку дрібну розділеність - ця типологія не пориває всього обсягу різноманіття тематичних комплексів дозвілля. Також як недолік цієї системи - в неї немає графічного відображення, що пояснювало би типологію ТКД візуально.

Розділ II. «Методичні аспекти функціональної організації тематичних комплексів дозвілля» передбачає застосування ряду науково-дослідних методів, що формують методологічний апарат даного дослідження. Пропрацьований механізм розробки анкети для соціального опитування громади з метою аналізу потреб та страхів суспільства. Розроблено методичний підхід до оцінки впливу соціально-економічних факторів на тематичну функцію комплексів дозвілля і прописано покроковий план дій для аналізу.

Розібрані фактори, що впливають на формування тематичних комплексів дозвілля, об'єктивні та суб'єктивні обмеження при проєктуванні ТКД та розроблений принцип обрання образу при проєктуванні тематичного комплексу дозвілля.

У підрозділі 2.1 «**Загальна методика проведення дисертаційного дослідження**» викладено основний методологічний апарат наукового

дослідження, який складається з наступних етапів: розгляд передумов та вивчення джерел проблематики; вплив комплексних факторів на тенденції розвитку; визначення основного методологічного апарату; виявлення типологічних особливостей, класифікації і головних прийомів; формування принципів проєктування; формування теоретичної моделі та практичних рекомендацій.

Прописано механізм створення анкети для опитування громади і формування портрету відвідувача, побажань та побоювань суспільства та механізм створення активного проєкту людей, що можуть бути залучені до партисипаційного проєктування, запрошені на громадські слухання тощо. Механізм показаний на реальному прикладі анкетування суспільства під час розробки проєкту «Європейська Набережна», що розробляється за методами і принципами описаними у даній роботі. Анкетування пройшли більше 550 людей, що дозволяє зробити висновок про його об'єктивність та життєздатність. Справка про впровадження знаходиться у додатку А.

Підрозділ 2.2 **«Методичний підхід до оцінки впливу соціально-економічних факторів на тематичну функцію комплексів дозвілля»** містить сформований механізм та чітку структуру дій, рухаючись за якою - можна чітко і комплексно проаналізувати та спрогнозувати вплив соціально-економічних факторів на ТКД та те, як вони зміняться після появи тематичного комплексу дозвілля на обраній ділянці.

У підрозділі 2.3 **«Фактори, що впливають на формування ТКД»** проаналізовано об'єктивні та суб'єктивні обмеження при проєктуванні ТКД, що були розбиті на блоки за вагомістю впливу на проєктування та розроблений механізм та послідовність дій для аналізу обмежень при проєктуванні тематичних комплексів дозвілля. Також було розроблено принципи обрання **образу при проєктуванні ТКД**. Для цього було проаналізовано визначення поняття образ у різних площинах, філософії, мистецтві, літературі та житті, а також визначення поняття об'єкт як

первісної від поняття образ та наведено приклад розкладання об'єкту на образи.

Розроблено механізм і покроковий план аналізу обмежень при проєктуванні ТКД. Обмеження, що накладаються і їх вагомість розділена на 4 блоки за ієрархією і важливістю: Доцільність (Соціальний запит), Містобудівні умови, Типологія аналогів, Побаження замовника. Кожен з цих блоків розділяється на підпункти по кожному з яких прописаний механізм аналізу. Так до містобудівних обмежень відносяться соціальні та фізичні обмеження, які поділяються на обмеження з боку влади та суспільства та обмеження міста та природи відповідно. В результаті розроблено механізм глибинного аналізу обмежень ділянки, що також дає первинні рекомендації з проєктування ТКД.

Визначено поняття об'єкт та образ у різних площинах. Розкладено образ об'єкта на частини з яких можна сформувавши тему, настрої, конфігурацію та частину атракцій для ТКД. Як працює цей механізм розібрано на прикладі твору «Відьмак».

Розділ III. **«Принципи і прийоми об'ємно просторової організації тематичних дозвільних комплексів»** розроблені принципи формування функціонально-планувальної організації ТКД. Запропонована удосконалена типологія тематичних комплексів дозвілля і графічне відображення її для зручності сприйняття. Розроблений і апробований на конкретному прикладі механізм застосування головної музичної теми у архітектурі.

У підрозділі 3.1 **«Принципи формування функціонально-планувальної організації тематичних комплексів дозвілля»** розроблено принципи та перелік дій, рухаючись яким - можна спроектувати тематичний комплекс дозвілля. Перелік дій складається з 10 пунктів, кожен з яких прописано в дисертаційній роботі та відповідає на одне з ключових питань при проєктуванні ТКД.

У підрозділі 3.2 **«Номенклатура типів тематичних комплексів дозвілля»** запропоновано вдосконалену типологію для тематичних

комплексів дозвілля, вона складається з 8 пунктів, серед яких: причини створення, розмір, тема, прийом стилізації, цільова аудиторія, конфігурація, розташування та сезонність. Кожен з цих пунктів розділений на підпункти, кожному з яких підібране візуальне відображення. Враховуючи те, що 8 пунктів слід якимось чином компонувати, а розміщувати їх в ряд незручно - розроблено графічний метод під назвою «Пентатонічна печатка» у яку зашифровані всі типологічні параметри розглядаємого ТКД. Таким чином, типологія стає більш зрозумілою і не потребує профільної освіти для застосування. Завдяки цьому - ця схема може використовуватися не тільки архітекторами, а й інвесторами, маркетологами, соціологами, відділом продажу тощо. Її можна розміщувати на вході у ТКД для того, щоб люди розуміли, що саме їх чекає в середині, або розміщувати її на рекламних матеріалах для привертання уваги. Це допоможе систематизувати існуючі ТКД, які зараз є роздрібленими, і більш детально вивчити їх з комерційної, соціальної або інших точок зору. Таким чином ця система типології може допомогти іншим дослідникам у роботі.

У підрозділі 3.3 **«Прийоми об'ємно-просторових рішень комплексів дозвілля»** висунута гіпотеза, що головну музичну тему, якщо вона існує, можна використати у архітектурі. Проведено експеримент, на основі найбільш відомого ТКД у світі, з аналізом головної мелодії корпорації Дісней. Ця мелодія розкладена за принципами «форте і піано», переведена у векторне зображення та накладена на головну алею Діснейленду. За результатами експерименту виявилось, що висота будівель, які знаходяться вздовж головної алеї - майже співпала з головною мелодією Дісней. Це підтверджує життєздатність даної гіпотези, завдяки їй розроблені рекомендації по імплементації музичних творів у архітектуру за допомогою різноманітних методів.

Проектування окремих частин, або цілих комплексів з урахуванням центральної мелодії, якщо вона існує, дає додаткове занурення у тематику розважальних комплексів.

Ключові слова: тематичний комплекс дозвілля, променад, проєктування, принцип forte та piano, динаміка в музиці, пентатонічна печатка, партисипація.

ABSTRACTS

Pishchev D.O. Theoretical and methodological aspects of designing thematic leisure complexes. - Qualifying scientific work on manuscript rights.

Thesis for scientific degree of Doctor of Philosophy in the specialty 191 - Architecture and Urban Planning - Odesa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odesa, 2023.

The introduction reveals the relevance of the research topic, defines the connection of the work with scientific programmes, assesses the state of its processing, formulates the purpose, objectives, object, subject and methods of the study, identifies the scientific results of the study, the theoretical and practical significance of the results obtained, and provides the number of publications on the topic of the dissertation.

Chapter I. **«Prerequisites for the emergence of thematic leisure complexes»**. The chapter is devoted to the study of psychological, social and economic prerequisites for the emergence of thematic leisure complexes. An overview of current global trends in the design of thematic leisure complexes based on the analysis of foreign and domestic experience is provided. Their features and techniques used to create a themed space are identified. Examples of the most famous and iconic themed leisure complexes are given.

Subsection 1.1 **«Analysis of scientific and theoretical research»** contains an analysis of literary sources. Based on the analysis and synthesis of specialised literature and research papers, it was found that the issues of the emergence of

leisure complexes are considered in the works of such scholars as: Panchenko T.F., Kutsevych V.V., Lesyk O.V., Praslova V.O., Kravchenko I.L., Zhovkva O.I., Kryzhanovska N.Y., Bilokon Y.M., Brych M.T., Berezko O.V., Yezhov D.V., Polishchuk A.A., Storozhuk S.S., Suprunovych Y.O., Lubchenko Y.V., Kramarenko M.O., Kordunian O.P., Tregubov K.Y., Dmytryk N.O., Lubchenko Y.V., Lobov I.M., Ustinova I.I., Kopyyevska O.R., and others. The research has shown that only certain aspects related to the architecture of leisure complexes and their typology have been studied, while there are no fundamental studies and recommendations on the design and development of thematic leisure complexes, taking into account the needs of all stakeholders at the present stage.

As a result of the etymological analysis, the following interpretation of the concept of thematic leisure complexes is proposed.

A thematic leisure complex is an object, a room, a building, a group of buildings and structures, a town, united by a common compositional idea into a single architectural and spatial system, dedicated to one topic and revealing this topic to visitors using various techniques.

The article analyses the prerequisites for the emergence of thematic leisure complexes as a fact based on the psychological characteristics of man and society using Maslow's Pyramid of Needs. Based on the results of the analysis, the article proposes to introduce a new coefficient for thematic leisure complexes, η - the coefficient of TLC utility, develops a mechanism and formula for its calculation, and obtains a mechanism for analysing a territory or thematic leisure complex using a utility table.

Subsection 1.2 «**Foreign and Domestic Experience in the Development of Thematic Leisure Complexes**» contains an analysis of the world experience in designing thematic leisure complexes, which showed a variety of themes and reasons for their emergence, as well as the inheritance of modern thematic complexes from historical prototypes. An analysis of the built thematic leisure complexes was carried out. The presence of a thematic leisure complex contributes to the development of a city and a region, and includes a whole

infrastructure for receiving and serving visitors. A thematic leisure complex is a separate entertainment facility created for commercial purposes based on a popular theme (from literature, history, cinema, music, etc.), which serves as a tool for choosing and mythologising space, is used in environmental design elements, complex symbols, attractions, etc. The analysis of the study showed that the theme of a leisure complex can be determined by places associated with historical events, natural sites and reserves, buildings and structures, memorial monuments, works of architecture and urban planning, original engineering structures, objects related to people's lives and activities, technical exhibits, art monuments, archaeological sites, folk rites, customs, current or future achievements, etc. In order to unite people of all ages, especially to attract adults as organisers of a short family trip, the main theme of the park is not only entertaining but also informative and educational. The regularity and applicability of this method makes it possible to obtain a working tool that will help in the design of thematic leisure complexes.

Subsection 1.3 «**Classification of thematic leisure complexes**» contains an analysis of the existing typology of thematic leisure complexes. It was conducted using two methods:

1. Historically formed typology of thematic leisure complexes.
2. Modern typology of thematic leisure complexes.

An analysis of the existing directions for thematic leisure complexes was carried out and a historical analysis of their formation and evolution over the period under consideration was carried out. The time period was taken according to the historical periods taken according to the theory of epochs:

- Modern times (From the creation of the Internet to the present day, 1969 - present);
- Modern times (From the First World War to the creation of the Internet, 1914 - 1969);
- Early modern times (From the discovery of America to the First World War, 1492 - 1914);

- The Middle Ages (From the Destruction of Rome to the Discovery of America, 476 - 1492);
- Antiquity (From the Creation of the Polis to the Destruction of Rome by the Gauls, 800 BC - 476 AD);
- Ancient times (From the creation of the pyramids of Giza to the creation of the Polis, 2600 BC - 800 BC);
- Prehistoric period (from ancient times to the year of creation of the Pyramids of Giza as the first Thematic Leisure Complex, 2600 BC).

Examples of historical TKDs of different themes in different eras are given and plotted on a diagram for ease of perception. The study identified topics that have been fully formed over the history of their existence and fully meet the needs of society, as well as those that are in the process of formation or transformation and can be expected to change in the future.

The analysis of the modern typology of TKD was carried out. According to the results of the analysis, it was found that modern thematic leisure complexes are divided into 11 areas, each of which is further divided into sub-items. However, even taking into account such a small division, this typology does not cover the full range of diversity of thematic leisure complexes. Another disadvantage of this system is that it does not have a graphical representation that would explain the typology of TKD visually.

Chapter II. «**Methodological aspects of the functional organisation of thematic leisure complexes**» involves the use of a number of research methods that form the methodological apparatus of this study. The mechanism for developing a questionnaire for a social survey of the community in order to analyse the needs and fears of society has been worked out. A methodological approach to assessing the impact of socio-economic factors on the thematic function of leisure complexes has been developed and a step-by-step action plan for analysis has been prescribed.

The factors that influence the formation of thematic leisure complexes, objective and subjective limitations in the design of TKDs are analysed, and the

principle of choosing an image when designing a thematic leisure complex is developed.

Subsection 2.1 «**General Methodology of the Dissertation Research**» outlines the main methodological apparatus of the scientific research, which consists of the following stages: consideration of the prerequisites and study of the sources of the problem; influence of complex factors on development trends; determination of the main methodological apparatus; identification of typological features, classification and main techniques; formation of design principles; formation of a theoretical model and practical recommendations.

The mechanism for creating a questionnaire for a community survey and forming a portrait of the visitor, the wishes and concerns of society, and the mechanism for creating an active layer of people who can be involved in participatory design, invited to public hearings, etc. The mechanism is demonstrated by a real-life example of a public survey during the development of the European Embankment project, which is being developed using the methods and principles described in this paper. The survey was completed by more than 550 people, which allows us to conclude that it is objective and viable. The implementation report is available in Appendix A.

Subsection 2.2 «**Methodological approach to assessing the impact of socio-economic factors on the thematic function of leisure complexes**» contains a well-established mechanism and a clear structure of actions, following which it is possible to clearly and comprehensively analyse and predict the impact of socio-economic factors on TEC and how they will change after the emergence of a thematic leisure complex in the selected area.

Subsection 2.3 «**Factors influencing the formation of a TKD**» analyses the objective and subjective constraints in the design of TKDs, which were divided into blocks according to the weight of their impact on the design, and develops a mechanism and sequence of actions for analysing constraints in the design of thematic leisure complexes. The principles of choosing an image when designing a TKD were also developed. To do this, the definition of the concept of image in

different planes, philosophy, art, literature and life was analysed, as well as the definition of the concept of object as the original concept of image and an example of decomposing an object into images was given.

A mechanism and a step-by-step plan for analysing constraints in the design of TKDs have been developed. The imposed constraints and their significance are divided into four blocks according to hierarchy and importance: Expediency (Social Request), Urban Planning Conditions, Typology of Analogues, Customer's Wishes. Each of these blocks is divided into sub-items, each of which has its own analysis mechanism. For example, urban planning constraints include social and physical constraints, which are divided into constraints from the government and society and constraints from the city and nature, respectively. As a result, a mechanism for in-depth analysis of site constraints has been developed, which also provides initial recommendations for the design of TCDs.

The concepts of object and image in different planes are defined. The image of the object is broken down into parts that can be used to form a theme, mood, configuration, and part of the attractions for the TCD. How this mechanism works is analysed using the example of the work *The Witcher*.

Chapter III. **«Principles and techniques of spatial organisation of thematic leisure complexes»** develops the principles of forming the functional and planning organisation of TLCs. An improved typology of thematic leisure complexes and its graphical representation for ease of perception are proposed. A mechanism for applying the main musical theme in architecture has been developed and tested on a specific example.

In subsection 3.1 **«Principles of Formation of Functional and Planning Organisation of Thematic Leisure Complexes»**, the principles and a list of actions are developed, which can be used to design a thematic leisure complex. The list of actions consists of 10 points, each of which is spelled out in the thesis and answers one of the key questions in the design of a TLC.

Subsection 3.2 **«Nomenclature of types of thematic leisure complexes»** proposes an improved typology for thematic leisure complexes, consisting of 8

points, including: reasons for creation, size, theme, styling technique, target audience, configuration, location, and seasonality. Each of these points is divided into sub-points, each of which has a visual representation. Given that 8 points should be arranged in some way, and it is inconvenient to place them in a row, a graphical method called the "Pentatonic Seal" has been developed, which encodes all the typological parameters of the TKD under consideration. Thus, the typology becomes more understandable and does not require specialised education to apply. Thanks to this, this scheme can be used not only by architects, but also by investors, marketers, sociologists, sales departments, etc. It can be placed at the entrance to a TEC so that people understand what exactly awaits them inside, or it can be placed on promotional materials to attract attention. This will help to systematise existing TKDs, which are currently fragmented, and to study them in more detail from a commercial, social or other point of view. In this way, this typology system can help other researchers in their work.

In subsection 3.3 «**Techniques of volumetric and spatial solutions of leisure complexes**», it is hypothesised that the main musical theme, if it exists, can be used in architecture. For this purpose, an experiment was conducted on the basis of the most famous TEC in the world, Disneyland Paris, and its theme tune. This melody was decomposed according to the principles of "piano and piano", translated into a vector image and superimposed on the main alley of Disneyland. The results of the experiment showed that the height of the buildings along the main alley almost coincided with the main Disney tune. This confirms the viability of this hypothesis, and it has led to the development of recommendations for the implementation of musical works in architecture using various methods.

The design of individual parts or entire complexes, taking into account the central melody, if it exists, provides additional immersion in the theme of entertainment complexes.

Keywords: thematic leisure complex, promenade, design, forte and piano principle, dynamics in music, pentatonic seal, participation.